

RÄHJÄÄKÖ REKKU, MURISEEKO MURRE?

RATKAISUJA KOIRAN EI-TOIVOTTUUN KÄYTÖKSEEN

Koiran ongelmakäytöksellä tarkoitetaan käytöstä, joka on ihmisen kannalta ei-toivottua ja saattaa olla koiralle itselleen vahingollista. Koiran kannalta ongelmakäytös voi olla hyvinkin tarkoituksenmukaista ja juontaa juurensa lajityypillisistä tarpeista tai rodunomaisista taipumuksista. Tässä esitteessä annetaan vinkkejä koiran ei-toivotun käytöksen syiden selvittämiseen ja käytösongelmien ratkaisemiseen.

PERUSTA KUNTOON - JO PIKKUPENNUSTA!

Koiran pikkupentuikä, sosiaalistaminen ja oppimishistoria vaikuttavat koiraan koko sen eliniän ajan, ja siksi koiralle kannattaa tarjota heti alusta lähtien paljon myönteisiä kokemuksia erilaisista ihmisistä, asioista ja muista eläimistä. Koiraan luodaan heti alusta lähtien hyvä huoltajasuhde: oikeaan toimintaan kannustetaan ja toivottua käytöstä palkitaan, ja ei-toivottua käytöstä ehkäistään suunnittelemalla sekä ennakoimalla tilanteet, joissa ei-toivottua käytöstä voi ilmetä. Koulutuksessa huomioidaan aina turvallisuus, eikä koira viedä koskaan liian vaikeaan paikkaan oppimaan. Koulutuksessa ei käytetä koskaan väkivaltaa, uhkailua, kipua eikä selätystä. Koiran arvostus ja hyvä huoltajuussuhde ansaitaan arjessa joka päivä, jolloin koira tietää ja voi luottaa siihen, että omistaja näyttää kannustavasti ja palkiten, miten eri tilanteissa toimitaan johdonmukaisesti.

Koira oppii kaikista kokemuksista, myös huonoista. Koiralla voi olla opittuja pelkoja ja ei-toivottuja käytösmalleja, joita ihminen usein tietämättään vahvistaa. Koska tunteet ovat oppimisessa aina voimakkaasti läsnä ja vahvistavat sitä, syntyy pelko-oppimisesta nopea muistijälki ja pelosta pois oppiminen saattaa vaatia paljon aikaa ja kärsivällisyyttä.

▲ Koiran ongelmakäytöksen syy on selvitettävä huolellisesti.

▲ Sallitut leikit kuuluvat hyvinvoivan koiran arkeen.

ONGELMAKÄYTÖKSEN SYITÄ JA SEURAUKSIA

Koiran ongelmakäytöksen ratkaiseminen aloitetaan aina syyn huolellisella selvittämisellä. Usein voidaan todeta, että koiran hyvinvoinnissa ei ole kaikki tasapainossa: koira voi kärsiä esimerkiksi jonkin sairauden aiheuttamasta kivusta tai taustalla voi olla itsehillinnän puutos tai jokin pelko, joka johtuu aiemmasta huonosta kokemuksesta. On tarkistettava koiran stressitaso ja varmistettava, että koira saa toteuttaa itseään riittävästi sallituissa leikeissä ja harrastuksissa.

Koiran käytökseen vaikuttaa sen terveydentila, geeniperimä, pikkupentuikä ja sen aikana tapahtuva sosiaalistaminen, oppimishistoria ja stressi. Ongelmakäytöksen selvittely kannattaa aloittaa sulkemalla pois ensin mahdolliseen sairauteen liittyvät tekijät (sairaudet, kipu, lääkitykset) ja pohtimalla, onko koira esimerkiksi geeniperimältään ääniherkkä.

▲ Koiralle kannattaa kouluttaa rauhoittumista varten jokin malttitemppu, esimerkiksi mukavalle alustalle rauhoittuminen.

Koiran stressi voi ilmetä esimerkiksi hihnassa vetämisenä, hihnan pureskeluna, tarpeiden sisälle tekemisenä, jatkuvana haukkumisena, hermostuneisuutena, keskittymiskyvyn puutteena, ilman syytä läähättämisenä, turkin hilseilynä, toistuvina liikkeinä, nylkyttämisenä, oman hännän takaa-ajona, aggression ja hyperaktiivisuutena. On tärkeää selvittää stressin syy ja poistaa se. Lisäksi stressiä voidaan hoitaa muun muassa omistajan rauhallisella käytöksellä, koiran virikkeistämällä ja hyvillä rutiineilla. Koiralla olisi oltava myös oma rauhoittumispaikka, jossa se saa levätä riittävästi: koira tarvitsee 14-16 tuntia unta vuorokaudessa.

Toisinaan koiran ei-toivottu käytös ilmenee aggressiivisuutena eli hyökkäävänä käytöksenä. Usein aggressiivisuutta käsitellään yhtenä ominaisuutena ottamatta huomioon, että aggressiivinen käytös voi johtua monista eri syistä, joista kukin vaatii oman ratkaisunsa. Aggressio ei ole siis syy vaan oire jostakin. Koiran aggressiivinen käytös voi johtua turhautumisesta, pelosta ja itsevarmuuden puutteesta, biologisista eli terveydentilaan liittyvistä syistä, resurssiaggressiosta eli kilpailuaggressiosta, puolustautumisaggressiosta, lauma-aggressiosta, samaan sukupuoleen suuntautuvasta aggressiosta tai ylisuojelevasta emokäytöksestä. Hyvin harvinaisena aggression muotona tavataan niin sanottua idiopaattista eli arvaamatonta aggressiota.

RATKAISUJA ONGELMAKÄYΤÖKSEEN

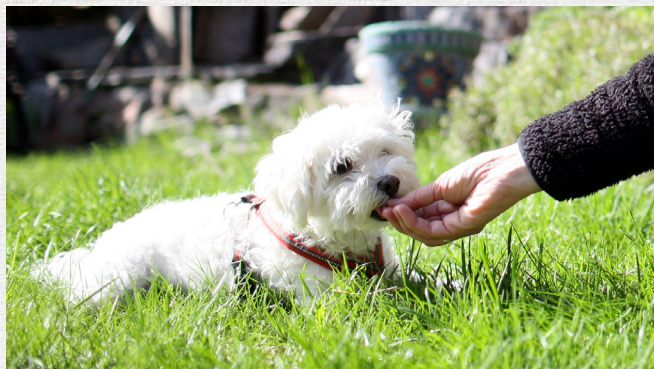
Kun syyt koiran ei-toivottuun käytökseen on selvitetty, voidaan siihen alkaa etsiä ratkaisua. Kun terveydelliset syyt on poissuljettu, voidaan ratkaisua hakea koiran koulutuksesta. Ongelmakäytöksen koulutuksen metodeja ovat:

- Hyvinvoinnin parantaminen ja stressin purkaminen
- Ongelmatilanteiden ennaltaehkäisy suunnittelemalla
- Klassinen ehdollistuminen, jossa koiralle koulutetaan uusi tunnetila entisen tilalle
- Operantti ehdollistuminen, jossa koulutetaan uusi käytös ei-toivotun tilalle ja
- BAT (Behavior Adjustment Training).

Aluksi mietitään koulutuksen tavoite, eli mikä käytös tarkalleen ottaen halutaan kouluttaa koiralta pois ja millainen käytös halutaan kouluttaa ei-toivotun käytöksen tilalle. Koiran täytyy toisin sanoen tietää, mitä se saa tehdä. Lisäksi mietitään, miten koira motivoidaan muutokseen ja miten muutokseen päästään. Avuksi kannattaa laatia koulutussuunnitelma ja koulutuspäiväkirja.

Toivottua käytöstä vahvistetaan palkitsemalla ja ei-toivottu käytös sammutetaan jättämällä se palkitsematta ja ennakkoimalla ja suunnittelemalla tilanteet niin, että koiralla on mahdollisuus onnistua. Koiralle koulutetaan toinen tunnetila ja käytös tilalle: kun koira tietää, mitä siltä eri tilanteissa odotetaan, on sen helpompaa toimia.

Mikäli koiralta koulutetaan pois aggressiivista käytöstä, on muistettava, että tavoitteena ei ole karkottavien signaalien poistaminen koiran elekielestä, sillä ilman niitä koira saattaa hyökätä suoraan ilman varoitusta. Mikäli kyseessä on pelkoaggressio, kannattaa hyökkäävyyden tilalle kouluttaa väistävä käytös ja toinen tunnetila. Huomioithan, että etenkin pelkoaggressiivista uroskoiraa ei kannata leikata, mikäli kyseessä ei ole leikkausta edellyttävää lääketieteellistä syytä. Testosteroni on itsevarmuushormoni, ja leikkauksen jälkeen testosteronin tuotanto hiipuu, jolloin pelokas uroskoira voi alkaa räyhätä kahta kauheammin.

ESIMERKKI 1. REMMIRÄYHÄÄJÄ

Hihnakäyttäytyminen on yksi koiran tärkeimmistä perustaidoista ja se on syytä opettaa koiralle pienestä pitäen. Mikäli siinä ilmenee myöhemmin haasteita, voidaan hihnakäytöstä parantaa myös myöhemmällä iällä. Hyvään hihnakäyttöön kuuluu lähellä pysyminen, luopuminen, luoksetulo, katsekontakti, häiriön rauhassa katsominen, kuonokohdentaminen, seuraaminen, puolenvaihto ja nopea käännös pois päin. On hyvä kouluttaa koira kävelemään niin, että ihminen on lähiohituksissa kohtaavien koirien välissä. Tällöin koiran huomio on helpommin käännettävissä omaan ihmiseen.

Rauhallinen ohitus voidaan kouluttaa koiralle vaiheittain palkkiomerkkiä ja palkkaa hyödyntämällä. Ensimmäisessä vaiheessa koira saa herkkua katsoessaan ärsykettä – kyse on klassisesta ehdollistumisesta. Toisessa vaiheessa koira katsoo häiriötekijää, koiralle annetaan palkkiomerkki, jonka jälkeen se saa palkkion, esimerkiksi herkkupalan. Kolmannessa vaiheessa äänimerkki annetaan, kun koira katsoo ensin kohdetta ja kääntää katseensa sitten ohjaajaan, jolloin annetaan jälleen naksu ja nami. Kun edelliset vaiheet toimivat, koiralle voidaan opettaa erikseen myös vihjesana: samalla hetkellä, kun koira katsoo kohdetta, lisätään vihjesana, esim. look, sitten annetaan jälleen naksu ja nami. Etäisyys harjoiteltavan ärsykkeeseen kannattaa miettiä sellaiseksi, että koira vielä pystyy syömään palkkiota.

Muistathan, että räyhääminen nostaa koiran elimistön stressitilaa ja jatkuvana se voi altistaa koiran terveysongelmille. Ulkoilureitit ja -aikataulut voidaan tarvittaessa suunnitella niin, että koira ei turhaan altistu voimakkaille häiriötekijöille.

▲ Hyvä hihnakäyttö alkaa koiran ja omistajan katsekontaktista.

► Toivottua käytöstä kannattaa palkita ahkerasti.

ESIMERKKI 2. RAPPUKYTTÄ

Kerrostalossa koiraperheen tulee ottaa naapurit huomioon ja siksi koira kannattaa kouluttaa suhtautumaan rauhallisesti rapusta kuuluviin ääniin. Jotkut koirat reagoivat esimerkiksi postinkantajaan haukkumalla: koira luulee tällöin, että postinkantaja poistuu koiran haukun ansiosta, vaikka postinkantaja vain etenee reitillään. Koiran voi kouluttaa esimerkiksi menemään omalle paikalleen rauhallisesti, kun rapusta kuuluu ääniä tai ovikello soi. Muista palkita toivottua käytöstä etenkin alkuun ahkerasti, jotta koira oppii syyn ja seurauksen yhteyden.

Mikäli koirasi on kaiken kaikkiaan pelokas, aggressiivinen ja helposti ylikihtyvä, kannattaa tutustua eläinten kouluttaja Grisha Stewartin kehittämään BAT-metodiin. BAT tähtää vaihtoehdoisten käytösmallien luomiseen, joiden myötä koira oppii hallitsemaan tilanteita ja sen stressi vähenee. BAT vähentää koiran reaktiivisuutta ja muuttaa koiran tunnetilaa antaen sille sosiaalisesti hyväksyttäviä tapoja ilmaista tarpeitaan. BAT:issa hyödynnetään ensisijaisesti toiminnallisia palkkioita, kuten etäisyyden kasvattamista pelottavaan kohteeseen. Lisäksi metodissa käytetään bonuspalkkioita, kuten nameja.

ESITTEEN TOTEUTUS:

Eläinsuojeluyhdistysten Kummit ry www.esyjenkummit.net
Koira- ja kissakoulu Heiluva Häntä www.heiluvahanta.fi

KUVAT: Leila Mojtahedi

ESITE LADATTAVISSA: www.esyjenkummit.net sekä www.sey.fi/julkaisut/tilattavat-esitteet/muut-koira-aiheiset-esitteet

LISÄTIETOA: Tommy Wiren: Onnistu koirasi koulutuksessa / Tommy Wiren: Hienosti hihnassa / Grisha Stewart: The Official Ahimsa Dog Training Manual